

Pünkösdi népszokások

A pünkösdi népszokások vajmi kevés kapcsolatot mutatnak az egyházi ünneppel, a Szentléleknek nyomát sem találjuk. Van helyette pünkösdi király és királyné-választás, párválasztási hagyományok, bálók, egyszóval mulatozás.

A pünkösöd az egyház tanításában a Szentlélek, a népszokásokban pedig a nyárköszöntés az ünnep lényege.

Pünkösöd napjára minden felébred. Abbahagyja a lusta nyújtózást a világ, ember és állat párt keres. Nedvektől duzzadnak a levelek, zsong és zibong az élet.

Jól tudták a régiek, ilyenkor meg kell állni egy pillanatra. A nagy nyári munkák előtt ünnepelni kell. Köszönteni az új életet, imádkozni a bő termésért, gyermekáldásért. Erre szolgált a pünkösöd, a húsvét utáni ötvenedik nap. A templomokban évről évre megemlékeztek erről a napról, a lángnyelveket a pünkösdi rózsza szirmaival helyettesítették, a Szentlélek jelképeként fehér galambot repítettek szabadon. A lányok és asszonyok bíborvörös ruhába öltöztek, befont copfjukat a hagyomány szerint a bal vállukra kanyarítva, a férfiak felöltötték ünneplőjüket és kezdődhetett a mulatság.

A magyar kultúrában több szokás kötődik a pünkösödhöz. Több elemük a kereszténység előtti időkbe nyúlik vissza. Visszavezethető a római floráliákra: a floráliák olyan tavaszt köszöntő ünnepi

alkalmak voltak, amikor Flóra istennőt, a növényvilág és a virágok (tágabb értelemben a termékenység) istennőjét köszöntötték. Az istennő görög nevén Khlóris, azaz Zöldellő, Viruló.

Pünkösdi jelképek

Pünkösdi rózsák: pünkösdi rózsát szoktak a mosdóvízbe szórni, hogy egészségesek legyenek. A legények pünkösdi rózsát tettek annak a lánynak az ablakába, akinek udvarolni akartak.

Fehér galamb: a templomban sok helyen a Szentlélek jelképeként fehér galambokat engedtek szabadon.

Zöld ág: nyírfaágot, gyümölcságot, bodzát tettek pünkösdkor a házakra, az istállókra, hogy távol tartsák tőlük az ártó, gonosz szellemeket.

A pünkösdi szokások igen előkelő helyet foglaltak el a népi kultúrában. Az egyház az újkorban gyakran tiltotta ezeket, eltűnésük mégis a 20. században következett be. A modern ember számára is ünneplhető világi hagyomány viszont nem alakult ki helyette, mint mondjuk a karácsony esetében.

Májusfa

Pünkösöd jelentőségét növelte a májusfaállítás, amely egyaránt jelen volt május elején és pünkösdkor, csak a 20. században vált le az ünnepről. Gyakoriak voltak a bálók és párválasztási szokások is kötődtek a jeles naphoz. A kétnapos ünnepen tilalmak léptek életbe: tilos volt állatokat befogni és kenyeret dagasztani. A májusfát csoportba szerveződve állították a legények a lányoknak, akiknek ez nagy megtiszteltetés volt. Magas, sudár fák voltak erre alkalmasak, melyeket a kerítésoszlophoz rögzítettek éjjel vagy kora hajnalban. Általában színes szalagokkal, étellel-itallal is díszítették. Általában az udvarló legény vezetésével állították a fát, de egyes területeken a legények a rokon lányoknak is állítottak fát. Gyakran a közösségeknek is volt egy közös fája, aminek a kidöntését ünnepély, és táncmulatság kísérte.

Pünkösdi király

A legelterjedtebb a középkor óta ismert szokás a királyválasztás volt, ekkor ügyességi versenyen (tuskócipelés, karikába dobás, de leginkább lovas számokon) kiválasztották a megfelelő legényt, aki később a többieket vezethette, továbbá a pünkösdi király minden lakodalomba, mulatságra, ünnepségre hivatalos volt, a kocsmákban ingyen ihatott, a fogyasztását a közösség fizette ki később. Ez a tisztség egy hétig, de akár egy évig is tartott. Gyakran ez alkalomból avatták fel a legényeket, akik ezentúl udvarolhattak, kocsmázhattak.

Jókai Mór Egy magyar nábob című regénye pontosan beszámol ezekről az egy évig érvényes előjogokról: a király ingyen ehetett és ihatott a kocsmákban, a kontót a közösség fizette; társai őrizték marháit és lovait; hivatalos volt az ünnepségekre; nem kapott testi fenytést csekély vétség esetén; és nem utolsó sorban tisztelet övezte.

Pünkösdi királynéjárás

Dunántúlon a pünkösdi királynéválasztás volt szokásban. A lányok házról házra jártak, az élén a pünkösdi királynéval. Eredetileg 4 nagyobb lány (később több) körbevisz a faluban egy ötödiket. A királynéi cím nem a legszebbet, hanem a legkisebbet illette. A lányok fehér ruhát öltöttek, a királynő feje felé piros kendőt tartottak vagy lefátyolozták arcát. A házaknál megálltak énekelni, cserébe pedig tojást, szalonnát vagy pénzt kaptak. Az Alföldön és Északkelet-Magyarországon nem volt divatos e szokás, sőt, egyáltalán nem alakult ki egységes hagyomány. Összességében elmondható, hogy szintén végigjárták a házakat adomány fejében, ám a menet lehetet vegyes, leányok és legények egyaránt részt vettek benne. Gyakran a pünkösdi király és királyné együtt vonult az élén, társaik pedig lakodalmass menetet imitáltak. Ezt a szokást pünkösödülésnek nevezik.

Tavaszköszöntés

Már kora hajnalban az ablakokba, vagy a ház kerítés-lécei közé tűztek zöld ágakat, virágokat (bodzát, pünkösdi rózsát, jázmint) azért, hogy nehogy belesapjon a házba a villám. Néhol a lányos házakra tettek ki zöld ágakat.

Törökbaszás, borzakirály, rabjárás

Nyugat-Magyarország egyes vidékein voltak jellemzőek pünkösdkor. Egy kisfiút szalmával kitömött nadrágba öltöztettek társai, török basát utánozva. Házról házra kísérték, az udvarokon pedig pálcával ütötték, hogy ugráljon. Pénzt és tojást kaptak cserébe.

A pünkösdi rabjárók szintén fiúk, akik a lábuknál összeláncolva mentek a lányokhoz körbe a faluban, azzal a kéréssel, hogy „Segéljék ezeket a szegény katonarabokat.” Persze, ők is ajándékokkal tértek haza.

A borzajárás során körbekísérték a falun egy fiút, akin bodzából készített köpeny van. Házról házra jártak.

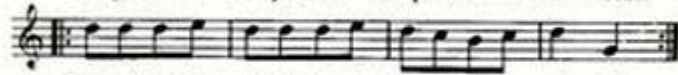

Csíksomlyói búcsú

Az egyik legfontosabb magyar Mária-kegyhely Csíksomlyón található. A 15. századból maradt fenn az első írásos emlék, amely beszámol a pünkösdi zarándokltról. A katolikus hívek pünkösdszombatra érkeztek meg a csíksomlyói kegytemplomhoz, majd mise után felvonultak a két Somlyó-hegy közé. A népszokás ma is élő hagyomány, a csíksomlyói búcsú a magyarság egyetemes találkozóhelyévé nőtte ki magát.

Mi van ma, mi van ma? Pi-ros pünkösd nap - ja,
Holnap lesz, hol-nap lesz a má - so - dik nap - ja.
Jól meg - fogd, jól meg - fogd a lo - vad kan - tár - ját,
Hogy el ne ta - pos - sa a pün - kös - di ró - zsát!

Lá - nyok vagytok, szé - pek vagy - tok, pi - ros az or - cá - tok,
Kertbe mentek, ró - zsát szedtek, fáj a szí - vem rá - tok.

Szálljon a há - zuk - ra az Is - ten ál - dá - sa,
Mint az - e - lött szál - lott az a - pos - to - lok - ra!